

Miljöutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om en reform av statens regionförvaltning

Till förvaltningsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om en reform av statens regionförvaltning (RP 13/2025 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för utlåtande till förvaltningsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Toni Tuomainen, finansministeriet
- lagstiftningsdirektör Johanna Korpi, miljöministeriet
- utvecklingsdirektör Saara Bäck, miljöministeriet
- regeringssekreterare Eeva-Maija Puheloinen, miljöministeriet
- konsultativ tjänsteman Sanna Sihvola, jord- och skogsbruksministeriet
- direktör för vattenhushållning Olli-Matti Verta, jord- och skogsbruksministeriet
- specialsakkunnig Riikka Ristinen, arbets- och näringsministeriet
- justitieråd Mika Seppälä, högsta förvaltningsdomstolen
- överdomare Riikka Mäki, Vasa förvaltningsdomstol
- direktör Sami Koivula, Regionförvaltningsverket i Norra Finland
- direktör Karoliina Laakkonen-Pöntys, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten
- direktör Visa Niittyniemi, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Sydöstra Finland
- direktör Sari Myllyoja, närings-, trafik- och miljöcentralen i Kajanaland
- direktör Mari Rajala, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Birkaland
- enhetschef Mirja Koskinen, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland
- direktör Heli Karjalainen, Finlands miljöcentral
- landskapsdirektör Hannu Takkula, Lapplands förbund
- tf. landskapsdirektör Mats Brandt, Österbottens förbund
- landskapsdirektör Kristiina Salonen, Satakuntaförbundet
- ledande expert Minna Ojanperä, Finlands näringsliv rf
- ledande expert Heidi Lettojärvi, Finsk Energiindustri rf
- direktör Simo Tiainen, Centraförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- ordförande Hanna Halmeenpää, Finlands naturskyddsförbund rf

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

- verksamhetsledare Hannu Moilanen, Vattenskydd Centralförening i Finland rf
- juridisk rådgivare Raija-Leena Ojanen, WWF Finland.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- justitieministeriet
- finansministeriet
- kommunikationsministeriet
- Regionförvaltningsverket i Norra Finland
- Museiverket
- Suomen Malmijalostus Oy - Finnish Minerals Group
- Närings-, trafik- och miljöcentralerna
- Finlands Kommunförbund
- Gruvindustri rf
- Centralhandelskammaren
- Lapplands handelskammare
- Skogsindustrin rf
- Finlands Fritidsfiskares Centralorganisation rf
- Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf.

Inget yttrande av

- Teknologiindustrin rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Reformen stärker sakkunskapen vid beslutsfattandet i miljöfrågor

Sammantaget anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslaget och fäster förvaltningsutskottets uppmärksamhet vid följande synpunkter och behövliga paragrafändringar.

Genom att statens tillstånds-, styrnings- och tillsynsuppgifter som gäller miljön samlas vid Tillstånds- och tillsynsverket, som har riksomfattande behörighet, skapas förutsättningar för ett mer kundorienterat, smidigt, kostnadseffektivt och enhetligt genomförande av uppgifterna än för närvarande. Utskottet anser att reformen är välkommen och förenlig med utskottets långsiktiga linje.

Miljötillståndsförfarandet har under de senaste åren konsekvent gjorts smidigare genom delreformer. Till exempel har tillståndsskyldigheten lindrats, förfarandena samordnats och de elektroniska processerna utvecklats. Inom förvaltningen har ärenden av olika typ också samlats vid vissa enheter, där sakkunskapen stärkts inom respektive sektor. Utskottet har i sina ställningstaganden understött utvecklingen av lagstiftningen och betonat att det en centralisering av verksamheten till en enda riksomfattande miljömyndighet kan ge funktionella och processuella fördelar. Utskottet har ansett det vara ett centralt krav att åtgärderna för att göra förvaltningen smidigare inte får äventyra en hög miljöskyddsnivå och att medborgarnas rätt att delta i beslut som gäller miljön tryggas. Utskottet har ansett att modellen med ett enda riksomfattande ämbetsverk, där expertisen i fråga om tillståndprocessen och tillsynen slås samman, säkerställer tillgången till bästa sak-

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

kunskap i varje enskilt ärende och intensifierar samarbetet inom miljösektorns förhands- och efterhandsövervakning i fråga om tillståndsuppgifterna och tillsynsuppgifterna (t.ex. MiUB 3/2017 rd, MiUB 22/2018 rd, MiUB 8/2022 rd, MiUB 14/2024 rd).

När det gäller miljöuppgifterna ger sammanslagningen av de nuvarande tretton närings-, trafik- och miljöcentralernas och de fyra regionförvaltningsverkens uppgifter vid det enda riksomfattande Tillstånds- och tillsynsverket betydande synergieffekter. Verket har riksomfattande behörighet, men det väsentliga är att också den regionala närvaron och funktionsförmågan samt tillgodo-seendet av de språkliga rättigheterna tryggas. Utskottet betonar att det uttryckligen är miljöförvaltningen som berörs av de största ändringarna i regionförvaltningsreformen. Verkets expertis inom olika delområden av miljösektorn kan utnyttjas i hela landet i både tillståndsärenden och tillsynsärenden och tillåter att kunden uträttar sina miljötjänstärenden vid ett enda serviceställe. I och med att de funktioner som hänför sig till behandlingen av miljötillstånd samlas, minskar också behovet av samordning mellan myndigheterna och underlättas utvecklingen av processerna. Inrättandet av Tillstånds- och tillsynsverket, verkställighetsprojektet för verket, utvecklingen av det elektroniska tillståndssystemet och den proposition som ska lämnas ännu under våren 2025 i anslutning till möjligheten att uträtta ärenden vid ett enda serviceställe för miljöärenden utgör en betydande totalreform som förenhetligar och gör behandlingen av miljötillstånd smidigare. Behandlingen av miljötillstånd är krävande och förutsätter omfattande kompetens. Därför kan man genom att centralisera kompetensen utnyttja de tillgängliga resurserna och på så sätt också förbättra kvaliteten och enhetligheten i tillståndsbesluten.

I propositionen bedöms reformen ha mindre indirekta miljökonsekvenser. Den har inga direkta konsekvenser, eftersom den materiella lagstiftningen inte ändras. I samband med reformen av förvaltningsstrukturerna ses också rutinerna över, vilket gör det möjligt att effektivt genomföra miljölagstiftningen. Samtidigt effektiviseras också informationsgången, och antalet utlåtanden som begärs av myndigheterna minskar. Ändringen förutsätter att ämbetsverket har interna föregripande förfaranden inom för att samordna olika uppgiftshelheter. Utskottet konstaterar att under sakkunnigutfrågningen har den grundläggande lösningen att samla åtgärderna i stor utsträckning fått understöd av företrädare för både verksamhetsutövarna och miljöorganisationerna.

Att uppgifterna samlas hos tillstånds-, styrnings- och tillsynsmyndigheten gör verksamheten smidigare och ger betydande synergieffekter genom att tillstånds- och tillsynsuppgifterna administrativt hör till samma myndighet. Ändringen förenhetligar tillstånds- och tillsynsverksamheten inom miljösektorn och möjliggör ett närmare samarbete i fråga om förhands- och efterhandskontroller samt bidrar till en mer sammanhållen behandling av ärendena. Utskottet anser också att reformen har stor potential att förbättra miljötillsynen. När nya Tillstånds- och tillsynsverket ansvarar för behandlingen av tillstånds- och tillsynsärenden inom miljösektorn och sakkunskapen inom verkets olika delområden kan utnyttjas i hela landet, kan verket effektivisera och utveckla den riskbaserade miljötillsynen på ett enhetligt sätt i hela Finland.

Utskottet vill också fästa uppmärksamheten vid de nya EU-förordningarna om kritiska råvaror och den så kallade nettonollindustrin, som förutsätter att en kontaktpunkt utses för samordning av tillståndsförfarandena. Också direktivet om främjande av produktionen av förnybar energi (RED III) förutsätter att en motsvarande kontaktpunktsmyndighet utses. Även denna uppgift anförtros Tillstånds- och tillsynsverket. Centraliseringen av kontaktpunktens uppgifter till Tillstånds- och

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

tillsynsverket ger synergier för skötseln av uppgifterna. Informationsgången förväntas bli effektivare vid det nya ämbetsverket, vilket underlätta den rådgivning, samordning av tillståndsförhanden och periodisk redovisning som hör till kontaktpunktmyndighetens uppgifter. Centraliseringen av uppgifterna ger bättre möjligheter än för närvarande att tillhandahålla tjänster vid ett enda serviceställe. Reformen bidrar till att tillsynen över tillståndsbeslut och tillstånd håller jämnare kvalitet i hela landet.

Säkerställande av oberoende beslutsfattande

Utskottet betonar att det finns särskilda förväntningar på att beslutsfattandet är rättvist och oavhängigt, i synnerhet därför att det i tillståndsärenden och andra ärenden som gäller miljön inte är fråga om ett tvåpartsförhållande (dvs. den myndighet som fattat beslutet och en enskild part), utan om ordnande av verksamhetsutövarens och de skadelidandes inbördes rättsliga ställning och rättsförhållanden. I allmänhet är det också fråga om ett flerpartsförhållande, vilket gör ärendena omfattande och komplicerade. Sammantaget är en betydande del av Tillstånds- och tillsynsverkets miljöavdelnings uppgifter rättsprövningsbara tillståndsärenden eller andra ärenden samt olika tillsyns- och förvaltningstvångsärenden där det är fråga om avgöranden som direkt påverkar rättsförhållandena mellan parterna.

Det särskilda kravet på oberoende har i den gällande lagen avgjorts så att regionförvaltningsverkets ansvarsområde för miljötillståndsärenden enligt 5 § 4 mom. i lagen om regionförvaltningsverket är oberoende när det sköter tillståndsärenden och övriga ansökningsärenden. Ansvarsområdets verksamhet ska ordnas så att deras oberoende och opartiskhet kan tryggas i dessa uppgifter. På motsvarande sätt är Tillstånds- och tillsynsverkets miljöavdelning oberoende vid skötseln av tillstånds-, ansöknings-, anmälnings- och tillsynsuppgifter, enligt 4 § 3 mom. i den föreslagna lagen om Tillstånds- och tillsynsverket. Enligt lagförslaget ska verksamheten vid avdelningen organiseras så att oberoendet och opartiskheten i dessa uppgifter tryggas, och avdelningarna får inte ges sådana andra uppgifter som kan äventyra en behörig och oberoende skötsel av uppgifterna.

Rätten att avdelningschefer att överta avgörandet av ärenden har begränsats med stöd av 6 § 3 mom. och 4 mom. i den föreslagna lagen om Tillstånds- och tillsynsverket, vilket bidrar till att skötseln av uppgifterna är oberoende. Dessutom föreslås det i den proposition om lagstiftningen om ett enda serviceställe som ska lämnas till riksdagen ännu i vår att rätten att överta avgörandet av ärenden ska begränsas vid avgörandet av tillstånds- och ansökningsärenden på motsvarande sätt som i de gällande bestämmelserna. Utskottet betonar att det trots den tidsmässiga utmaningen är viktigt att beakta detta vid behandlingen av propositionen om regionförvaltningsreformen.

Enligt utredning till utskottet har organiseringen av miljöavdelningen redan preliminärt behandlats i det redan inledda verkställighetsprojektet för Tillstånds- och tillsynsverket. Avsikten är att fem sektorbaserade enheter ska behandla ärenden som gäller bedömning av miljökonsekvenser samt tillstånds- och tillsynsärenden. Dessutom ska avdelningen enligt förslaget ha separata enheter för uppgifter och utveckling inom områdesanvändning, naturvård samt vatten- och havsvård och för bevakning av allmänintresset. Avsikten är att närmare bestämmelser om miljöavdelningens organisation ska ingå i avdelningens arbetsordning. När det gäller organiseringen av verkets uppgifter kommer man i verkställighetsprojektet också att fästa särskild uppmärksamhet vid organiseringen av tillstånds- och tillsynsuppgifterna. Synpunkter som det är viktigt att beakta vid

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

uppgörandet av miljöavdelningens arbetsordning hänför sig till exempel till hur och med vilken noggrannhet det i arbetsordningen ska bestämmas om beslutanderätten i olika ärenden och om vilka uppgifter som bestäms höra till en tjänst eller enligt tillfälligt förordnande.

Enligt lagförslaget ska verksamheten vid avdelningens enhet för bevakning av allmänintresset organiseras så att oberoendet och opartiskheten i dessa uppgifter tryggas, och avdelningarna får inte ges sådana andra uppgifter som kan äventyra en behörig och oberoende skötsel av uppgifterna. I propositionens specialmotivering konstateras det också att enheten eller dess tjänstemän inte ska ges uppgifter som äventyrar oberoendet, vilket beskriver hur enheten är organiserad och ställningen för de tjänstemän som hör till enheten.

Miljöavdelningens enhet för bevakning av allmänintresset

Enligt förslaget till lag om Tillstånds- och tillsynsverket att det vid verkets miljöavdelning finns en enhet som bevakar allmänintresset vid beslutsfattande och ändringssökande som gäller miljön. Den besvärsmätt som tillkommer de myndigheter som bevakar allmänintresset hör till den grundläggande strukturen i förvaltningsprocessen och tryggar divergerande samhällsliga intressen i samband med laglighetsövervakningen av förvaltningen och ett effektivt genomförande av EU-rätten. I miljöärenden grundar sig myndigheternas bevakning av det allmänna intresset också på det allmännas skyldighet enligt 20 § i grundlagen att verka för att alla tillförsäkras en sund miljö och att var och en har möjlighet att påverka beslut i frågor som gäller den egna livsmiljön. Regeringen ser det dock som önskvärt att grundlagsutskottet ger sitt utlåtande om propositionen, eftersom i synnerhet omfattningen av besvärsmätten för en enhet för bevakning av allmänintresset lämnar rum för tolkning med avseende på 21 § i grundlagen och propositionen till denna del innehåller en ny tolkning. Miljöutskottet konstaterar att det är grundlagsutskottet som bedömer om bestämmelserna om enheterna är förenliga med grundlagen, men grundlagsutskottet har ännu inte lämnat utlåtande i ärendet. Miljöutskottet granskar frågan utifrån sitt eget ansvarsområde.

Med allmänintresset i miljöärenden avses enligt propositionen sådana ur samhällets synvinkel viktiga skyddsintressen som inte direkt återgår på enskilda medborgares eller andra aktörers enskilda intresse. Det kan handla om till exempel ett visst tillstånd i miljön, bevarandet av naturvärden, tryggandet av förutsättningarna för rekreationsanvändning eller bevarandet av ett kulturhistoriskt betydande landskap. I synnerhet stora projekt påverkar ofta samtidigt flera intressen som ses som allmänna.

De statliga myndigheterna bevakar allmänintresset inom sina ansvarsområden. I miljöärenden har det ofta varit vanligt att uppgiften att bevaka allmänintresset föreskrivs genom en uttrycklig bestämmelse, även om det inte är nödvändigt. I miljöärenden hör bevakningen av det allmänna intresset till myndigheternas uppgifter uttryckligen enligt miljöskyddslagen, naturvårdslagen, vattenlagen och lagen om närings-, trafik- och miljöcentralerna. Genom att de miljötillstånds- och tillsynsuppgifter som avses i dessa lagar samlas vid ett nytt ämbetsverk kan resurserna utnyttjas effektivare och smidigare än för närvarande. Samtidigt måste emellertid tillsynen över det allmänna intresset ordnas på behörigt sätt också i den nya förvaltningsstrukturen. Allmänna intressen som övervakas av olika myndigheter kan i typiska fall stå i konflikt med varandra. Vid bevakning av det allmänna intresset är det därför fråga om att den myndighet som fattar beslutet el-

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

ler fullföljdsdomstolen måste kunna göra en mångsidig bedömning av ärendet utifrån de ståndpunkter som intas av de myndigheter som hävdar olika allmänna intressen.

Utskottet anser i likhet med propositionen att nya Tillstånds- och tillsynsverket behöver en enhet för bevakning av allmänintresset. Genom de föreslagna ändringarna integreras tillsynen över allmänintresset bättre med den tillståndsprövning som Tillstånds- och tillsynsverket utför på tjänstens vägnar, det vill säga som en del av prövningen av förutsättningarna för beviljande av tillstånd och utfärdandet av tillståndsvillkor. I och med reformen kan allmänintresset och den omfattande sakkunskapen lyftas fram på ett smidigare och mångsidigare sätt i beslutsprocessen. Utvidgningen av tillståndsmyndighetens sakkunskap eliminerar dock inte behovet av en bevakning av allmänintresset i den sammansättning som avgör ärendet. Ur tillståndsmyndighetens, sökandens, parternas och andra aktörers synvinkel samt med tanke på transparensen i tillståndsprövningen är det till fördel att i synnerhet aspekter som gäller olika allmänintressen tas in i prövningen av stora projekt eller projekt med omfattande konsekvenser. Med tanke på dessa intressen är det viktigt att den aktör som svarar för främjandet av dem till fullo kan sträva efter att de tillgodoses när tillståndsmyndigheten fokuserar på att samordna dem sinsemellan.

Målet att på ett mycket tidigt stadium i tillståndsprocessen beakta olika allmänintressen förbättrar det praktiska beaktandet av dem, eftersom de ofta kan regleras genom olika tillståndsvillkor. Ett så tidigt samråd som möjligt och en grundlig utredning av ärendena kan ge en mer djupgående integrering av miljömålen än om målen eftersträvas i slutfasen genom rätten att söka ändring. I miljölagstiftningen används vanligen mycket flexibla normer på grund av att situationerna och förhållandena varierar. Det är också mycket vanligt att ett miljötillstånd inte är en antingen-eller-fråga, utan ofta kan det beviljas till exempel partiellt och med strikta tillståndsvillkor.

Den nya enheten för bevakning av allmänintresset i miljöfrågor (4 § 4 mom.) ska särskilt bevaka det allmänna miljöskyddet och naturskyddet. Enheten har enligt förslaget självständig rätt att föra talan i verkets interna förfaranden i frågor som rör bevakningen av allmänintresset. Enheten tillämpar inte sin bevakningsrätt vid bevakning av lagligheten och allmänintresset utanför verket. Tillstånds- och tillsynsverkets miljöavdelning ska i vissa situationer höra enheten för bevakning av allmänintresset.

Transparensen i prövningen av ett ärende är av betydelse också därför att det är en myndighetsuppgift att bevaka allmänintresset i miljöfrågor. Uppgiften kan inte ens delvis överlåtas på organisationer eller medborgarna. I princip har myndigheterna bättre resurser än parterna och andra aktörer, en bredare och djupare förståelse inte bara av lagstiftningens innehåll och tillämpningspraxis utan också av projektets konsekvenser för miljön och de intressen som ska skyddas. Bevakningen av allmänintresset förutsätter en samlad bild av innehållet i olika skyddsintressen och av behovet av det skydd som dessa förutsätter samt omfattande kunskap om miljöns tillstånd. Denna information är inte heller till alla delar offentlig.

Enheten för bevakning av allmänintresset ska enligt förslaget ges tillfälle att bli hörd i fråga om samhällselikt viktiga projekt eller projekt som kan ha avsevärda eller omfattande verkningar för vattenmiljön eller användningen av vattnen. I bestämmelserna föreslås därför inte att remissförfarandet begränsas beroende på typen av projekt eller projektets storlek, men avsikten är inte heller att enheten ska höras om alla projekt utan endast om projekt med betydande konsekvenser (42

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

§ i miljöskyddslagen och 11 kap. 6 § i vattenlagen). Det bidrar till att synpunkter som anknyter till allmänintresset vidareförmedlas till beslutsfattarna redan innan ärendet avgörs. Utskottet anser det vara viktigt att man i den föreslagna bestämmelsen använder ”eller”, varvid verkningarna inte i alla situationer förutsätts vara omfattande, om det i övrigt är fråga om en särskilt betydande verkningar på miljön.

Det föreslås att Tillstånds- och tillsynsverkets enhet för bevakning av allmänintresset ska kunna anföra besvär över ett beslut av Tillstånds- och tillsynsverket, om det behövs för att trygga ett miljöskydds- eller naturvårdsintresse eller något annat därmed jämförbart "vägande" allmänt intresse eller för att avgöra "viktiga" rättsfrågor i anslutning till tillämpningsområdet för lagen eller säkerställa en enhetlig praxis för tillämpningen av lagen. Jämfört med nuläget garanterar den begränsade rätten att söka ändring i Tillstånds- och tillsynsverkets miljöavdelnings beslut ytterst att allmänintresset i miljöärenden beaktas i beslutsfattandet även i fortsättningen. Utskottet håller med om att allmänintresset kan lyftas fram smidigare vid beredningen av besluten, vilket klart bedöms minska myndighetens behov av att bevaka allmänintresset genom ändringssökande. Behovet av ändringssökande kan därför bedömas minska i och med reformen, även om den inte undanröjer behovet av rätt att söka ändring för enheten för bevakning av allmänintresset.

I propositionsmotiven klargörs det att enheten har självständig rätt att föra talan i verkets interna förfaranden i frågor som rör bevakningen av allmänintresset och att enheten inte tillämpar sin bevakningsrätt vid bevakning av lagligheten och allmänintresset utanför verket. I fråga om beslut som fattats av andra myndigheter ankommer tillsynen över allmänintresset i miljöärenden och den anknytande rätten att söka ändring på Tillstånds- och tillsynsverket, inte på enheten för bevakning av allmänintresset. Utskottet konstaterar att det inte ställs motsvarande begränsningar för Tillstånds- och tillsynsverkets ändringssökande när besvärsrätten gäller ett beslut som någon annan myndighet har fattat, till exempel i anslutning till ett gruvprojekt.

Avsikten är att närmare bestämmelser om miljöavdelningens organisation ska ingå i avdelningens arbetsordning. Utskottet anser det mycket viktigt att man i fråga om organiseringen av verkets uppgifter fäster särskild vikt inte bara vid ordnandet av tillstånds- och tillsynsuppgifterna utan också vid förfarandena för framläggande av synpunkter som kräver särskild sakkunskap, såsom skriftlig verifiering synpunkter internt inom verket. Utskottet framhåller att domstolarna, om de bedömer det behövt, kan begära utlåtande av Tillstånds- och tillsynsverkets enhet för bevakning av allmänintresset. Det har ansetts processuellt viktigt att domstolen vid behov kan inhämta information om de aspekter som har att göra med det allmänintresse som verket bevakar. I propositionen sägs det att om det inte föreskrivs om ett internt remissförfarande (med undantag av hörande av enheten för bevakning av allmänintresset i 3 mom.), ska beaktandet av väsentliga aspekter i princip ske i skriftlig form inom verket. Det är enligt utskottet en viktig förutsättning. På så sätt säkerställs det att de förutsättningar som föreskrivs i lag i fråga om tillstånd och andra ärenden uppfylls, och de aspekter som gäller det allmänna intresset integreras fullt ut i beslutsunderlaget och detta går också att verifiera i efterhand, även vid ändringssökande. Dokumentation av de väsentliga aspekterna behövs framför allt på grund av skyldigheterna enligt den EU-lagstiftning som ska tillämpas vid Tillstånds- och tillsynsverket, för att man i beslutsfattandet ska kunna säkerställa att EU-rätten iakttas på behörigt sätt. Beredningsmaterialet i ett ärende är offentligt, vilket bidrar till transparensen i myndigheternas verksamhet och beslutsfattande.

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

Avsikten har varit att bestämmelser om rätten för enheten för bevakning av allmänintresset att söka ändring i Tillstånds- och tillsynsverkets beslut i vattenärenden ska utfärdas på samma sätt som i miljöskyddslagen. En enhetlig besvärsmätt behövs, eftersom tillståndsansökningar enligt vattenlagen respektive miljöskyddslagen i vissa situationer behandlas tillsammans och avgörs genom ett och samma beslut. Propositionen innehåller dock till denna del en felaktig formulering. Miljöutskottet föreslår för förvaltningsutskottet att 15 kap. 2 § 2 mom. i vattenlagen ändras som följer: Ändring i ett beslut av Tillstånds- och tillsynsverket får sökas också av den enhet vid verket som bevakar allmänintresset, om det behövs för att trygga ett miljöskydds- eller naturvårdsintresse eller annat därmed jämförbart vägande allmänt intresse, för att avgöra viktiga rättsfrågor i anslutning till tillämpningsområdet för lagen eller för att säkerställa en enhetlig praxis för tillämpning av lagen.

Livskraftscentralernas miljöuppgifter

Miljöuppgifter som sköts vid livskraftscentralerna är bland annat vattenhushållningsuppgifter, till vilka hör vattenreglering och hantering av riskerna för översvämning och torka, produktion av hydrologisk information, dammsäkerhet, vattentjänstuppgifter, vattenförsörjning och grundvattenresurser, torrläggning, dikning och bevattning, vård och istandsättning av utbyggda sjöar och vattendrag samt gränsvattenuppgifter med stöd av avtal med Sverige och Ryssland (cirka 180 år-sverken). Vattenhushållningsuppgifterna centraliseras till livskraftscentralerna med iakttagande av de nuvarande samarbetsområdena till Sydvästra Finlands, Sydöstra Finlands och Lapplands livskraftscentraler för att trygga kompetensen, resurserna och skötseln av dessa säkerhetskritiska uppgifter. Centraliseringen av uppgifterna följer avrinningsområdena för de stora vattendragen och förbättrar regleringen av vattendrag över landskapsgränserna samt hanteringen riskerna för översvämning och torka. Dessutom föreslås det att dammsäkerhetsuppgifterna, vattentjänsterna och underhåll av statens vattenkonstruktioner ska centraliseras på riksnivå. Centraliseringen inverkar inte på var personalen placeras. Nuvarande NTM-centralen i Tavastland delas i reformen så att Päijänne-Tavastland hör till Sydvästra Finlands livskraftcentral och Egentliga Tavastland till Sydöstra Finlands livskraftcentral. Med tanke på skötseln av vattenhushållningsuppgifterna är den nya områdesindelningen naturlig och välkommen, eftersom den följer avrinningsområdena.

Till Tillstånds- och tillsynsverkets vattenhushållningsuppgifter hör enligt förslaget de tillstånds- uppgifter enligt vattenlagen som för närvarande sköts vid regionförvaltningsverken och de tillsynsuppgifter enligt vattenlagen som för närvarande sköts vid närings-, trafik- och miljöcentralerna samt samordnings- och planeringsuppgifter inom vattenvården och havsvården. Också i tillstånds- och tillsynsuppgifter enligt vattenlagen ska tillsynen över det allmänna intresset utövas av Tillstånds- och tillsynsverket.

Andra miljöuppgifter för livskraftscentralerna är främja en god status för den biologiska mångfalden och genomföra miljöprojekt, främja områdesanvändningen, klimatarbetet och cirkulär ekonomi, understöd för vård av byggnadsarvet, understöd för avstående från oljeuppvärmning, främjande, rådgivning och genomförande av vatten- och havsvårdsåtgärder samt miljöfostran.

De fiskerihushållningsuppgifter som för närvarande sköts av NTM-centralernas ansvarsområden för näringar, arbetskraft och kompetens överförs till och centraliseras hos livskraftscentralerna. Bevakningen av allmänintresset i fiskeriärenden och deltagande i miljö- och vattenhushållnings-

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

tillståndprocesserna är den regionala fiskerihushållningsmyndighetens viktigaste grundläggande uppgift. Regeringen föreslår därför att livskraftscentralerna åläggs uppgifter som gäller bevakning av allmänintresset i fiskeri- och vattenhushållningsärenden. För att säkerställa att övervakningen av allmänintresset inom vattenhushållningen och fiskerinäringen är oberoende har man vid beredningen av verkställighetsprojektet som gäller livskraftscentralerna gått in för att fiskeriärenden ska placeras vid en annan avdelning än vattenhushållningsärenden. En och samma avdelning vid livskraftscentralen får alltså inte sinsemellan motstridiga uppgifter, och tillsynen över allmänintresset inom fiskerinäringen och vattenhushållningen utövas oberoende av varandra. Utskottet påpekar att om man vill föreskriva särskilt om detta på motsvarande sätt som i fråga om Tillstånds- och tillsynsverket, bör det till 2 § 2 mom. 3 punkten eller 3 mom. i lagen om livskraftscentraler fogas en bestämmelse enligt vilken förande av talan för att tillvarata allmänt intresse ordnas så att de fungerar oberoende av varandra.

Tillstånds- och tillsynsverket ska svara för största delen av de beslut enligt naturvårdslagen som förutsätter rättslig prövning, medan de stödmyndighetsuppgifter som hänför sig till främjande av den biologiska mångfalden och naturvården samt uppgifterna för att främja skyddet av den biologiska mångfalden och en hållbar användning av naturen samt landskapsskyddet överförs till livskraftscentralerna inom respektive område. Utskottet anser att uppgiftsfördelningen på de grunder som hänför sig till utvecklingen av modellen med ett enda serviceställe kan anses vara naturlig och att den stöder de samlade tillstånds-, styrnings- och tillsynsuppgifterna vid Tillstånds- och tillsynsverket. Eftersom personalresurserna inom naturvården vid en enskild livskraftscentral kan vara relativt små, förutsätter reformen också till denna del att det utvecklas ett nytt slags samarbete mellan de ämbetsverk som bildas, så att metoderna för frivilligt naturskydd så väl som möjligt stöder det författningsbaserade naturskyddet.

Eftersom uppgifterna inom vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen är nära knutna till tillstånds- och tillsynsuppgifterna enligt miljöskyddslagen och vattenlagen, anvisas Tillstånds- och tillsynsverket också dessa uppgifter. Målsättningarna för vattenvården och planeringen av åtgärderna påverkar havsvården och förbättrandet av Östersjöns tillstånd, varför uppgifterna bör vara koncentrerade till samma myndigheter. Att uppgifterna i anslutning till vattenvårds och havsvårdsförvaltningen i sin helhet centraliseras till Tillstånds- och tillsynsverket säkerställs en riktäckande enhetlighet och en rättvis behandling av verksamhetsidkarna. De inspektioner som hänför sig till vattenvårdsförvaltningen upprepas vart sjätte år för översynen av förvaltningsplanerna för avrinningsdistrikten. Främjande- och rådgivningsuppgifterna för åtgärder som planerats för att uppnå och upprätthålla en god status hos vattendragen och havet överförs till livskraftscentralerna, som bedöms ha de bästa förutsättningarna att sköta uppgifterna genom att samverka med intressentgrupper och aktörer i regionen.

Tillstånds- och tillsynsverket har till uppgift att i enlighet med lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen och de förordningar som utfärdats med stöd av den sköta uppgifter som gäller vatten- och havsvården, såsom karakterisering av vattnen, identifiering och bedömning av belastningen på vattnen, bedömning av vattnens och den marina miljöns tillstånd, ekonomiska analyser i anknytning till vattendrag och hav, ordnande av övervakningen av vattnens och havets tillstånd, uppställande av mål för minskning av trycket, fastställande och dimensionering av åtgärder för att förbättra och upprätthålla vattnens och havets tillstånd samt bedömning av konsekvenserna. Till Tillstånds- och tillsynsverket överförs inom miljöministeriets förvaltningsområde sammanlagt

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

cirka 70 årsverken och med särskild finansiering 20 årsverken och dessutom cirka 50 årsverken för tillsynen enligt vattenlagen.

Livskraftscentralerna har till uppgift att främja de åtgärder som föreslås i åtgärdsprogrammen för vattenvården och havsvården i syfte att uppnå eller upprätthålla god status i vattnen och havet. Uppgiften att främja vattenvården centraliseras till fem livskraftscentraler, vilket motsvarar den indelning i vattenförvaltningsområden som fastställts genom statsrådets förordning om vattenförvaltningsområden (1303/2004). Utskottet anser det också motiverat att främjandet av havsvårdsåtgärderna centraliseras på riksnivå till Sydvästra Finlands livskraftscentral. Till livskraftscentralerna överförs sammanlagt cirka 10 årsverken och dessutom 22 årsverken med miljöministeriets särskilda anslag.

Utskottet noterar att avsikten är att en proposition med förslag till lag om områdesanvändning ska lämnas till riksdagen under våren 2025. Eftersom någon proposition ännu inte har lämnats, bör man till de delar som gäller områdesanvändningen senare säkerställa att de aspekter som gäller uppgiftsfördelningen beaktas. Sakkunniga har framfört att de uppgifter som gäller områdesanvändningen och som anvisats livskraftscentralerna delvis överlappar Tillstånds- och tillsynsverkets uppgifter. Utskottet konstaterar också mer allmänt att ändringarna i uppgiftsfördelningen är mycket motiverade, men på grund av ändringarnas betydelse är det viktigt att bevaka genomförandet av reformen för att säkerställa att de val som görs går i rätt riktning. Särskild uppmärksamhet bör också ägnas åt att utveckla de nya samarbetsstrukturer som behövs i den nya förvaltningsstrukturen.

Klimatuppgifter

Utskottet betonar den ökande betydelsen av administrativa klimatuppgifter. De nuvarande NTM-centralernas uppgifter i anslutning till begränsning av klimatförändringen fördelas mellan livskraftscentralen i Inre Finland och Tillstånds- och tillsynsverket. Livskraftscentralen i Inre Finland betjänar andra livskraftscentraler i deras eget regionala och lokala klimatarbete och cirkulärekonomiska arbete. Syftet med denna nya centraliserade uppgift är att effektivisera åtgärderna inom klimatsektorn och den cirkulära ekonomin. Lösningen gör det också möjligt för tjänsteinnehavarna att specialisera sig och fördjupa sin kompetens, varvid de knappa resurserna kan utnyttjas så effektivt som möjligt. Den centraliserade klimatuppgiften vid livskraftscentralen i Inre Finland utförs på ett flertal verksamhetsställen.

Viktiga regionala klimatuppgifter inom jord- och skogsbruksministeriets ansvarsområde är klimatuppgifterna inom markanvändningssektorn och jordbruket samt de uppgifter för anpassning till klimatförändringen som närings-, trafik- och miljöcentralerna redan nu sköter nationellt och centraliserat men på ett flertal orter. Avsikten är att dessa uppgifter på samma sätt som i dag ska organiseras centralt på riksnivå. Uppgifterna ska skötas av en multilokal enhet vid avdelningen för vattenhushållningsuppgifter inom livskraftscentralen i Lappland. Med hänsyn till de begränsade resurserna och den sektorsövergripande kompetens som krävs menar utskottet att klimatuppgifter kan tryggas på lika villkor inom alla områden endast om de centraliseras på riksnivå. I klimatuppgifterna ingår också informationstjänst- och rapporteringsuppgifter som är kopplade till EU och kräver nationellt enhetliga förfaranden.

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

Regional utveckling

Livskraftscentralens roll i regionutvecklingen motsvarar närings-, trafik- och miljöcentralernas nuvarande roll. Enligt propositionsmotiven svarar livskraftscentralerna för regionutvecklingen inom det egna verksamhetsområdet i de verkställighets- och utvecklingsuppgifter som staten ansvarar för. I lagförslaget om livskraftscentraler har man strävat efter att förtydliga centralernas roll i regionutvecklingen och beskriva uppgiften att främja regionens livskraft, vilket bidrar till att utveckla regionen. Genom propositionen ändras inte heller landskapsförbundens roll i regionutvecklingen. Bestämmelser om detta finns i lagen om utveckling av regionerna och genomförande av Europeiska unionens regional- och strukturpolitik (756/2021).

Avgiftsutveckling

Bestämmelser om avgifterna inom regionförvaltningsverkens ansvarsområde för miljötillståndsärenden finns i statsrådets förordning om avgifter till regionförvaltningsverken åren 2025 och 2026 (858/2024). Under de senaste åren har avgifterna höjts flera gånger. Höjningarna har bland annat syftat till att förbättra kostnadsmotsvarigheten för regionförvaltningsverkets ansvarsområde för miljötillståndsärenden. Avgifterna beräknas för närvarande ligga på en rättvisande nivå, men det finns ett tryck på att höja dem. Som ett led i reformen av statens regionförvaltning tillsatte finansministeriet en arbetsgrupp till stöd för beredningen av en förordning om avgifter för Tillstånds- och tillsynsverkets prestationer (VN/35981/2024). Vid beredningen går man igenom prestationerna inom behandlingen av miljötillstånd och vattentillstånd och bedömer om de arbetsmängder och kostnader som ligger till grund för beräkningen av dem är uppdaterade eller om de behöver ändras. Tillståndsavgifterna kan alltså ändras vid ingången av 2026 när det nya ämbetsverket inleder sin verksamhet, och samtidigt övervägs en övergång till prissättning enligt självkostnadsvärdet.

Miljöministeriet tillsatte den 28 mars 2025 dessutom en arbetsgrupp med uppgift att utreda grunderna och specialvillkoren för när en uppgift som gäller föregripande styrning och samarbete och som åläggs Tillstånds- och tillsynsverket ska vara avgiftsbelagd. Arbetsgruppen bereder lagstiftningsförslag som senare utarbetas genom tjänsteberedning. Vid beredningen av avgiftsbelagd föregripande styrning beaktas det rådande trycket på att anpassa de offentliga finanserna och å andra sidan behovet av att trygga miljösektorns resurser.

Storleken på den avgift som enligt lagen om grunderna för avgifter till staten tas ut för en offentligrättslig prestation ska motsvara beloppet av statens totala kostnader för prestationen (självkostnadsvärde). Enligt lag kan det dock bestämmas att en avgift allmänt ska tas ut till ett lägre belopp än prestationens självkostnadsvärde eller att avgift inte alls ska tas ut, om det finns grundad anledning till detta av orsaker som hänför sig till hälso- och sjukvård, andra sociala ändamål, rättsvård, miljövård, utbildning eller allmän kulturverksamhet eller av därmed jämförbara orsaker. Av särskilda skäl kan det bestämmas att en avgift ska tas ut hos en viss grupp till ett lägre belopp än prestationens självkostnadsvärde eller att avgift inte alls ska tas ut.

Utskottet noterar att det vid bedömningen av avgiftsgrunderna är viktigt att se till att avgiften är skälig med hänsyn till att de som är skyldiga att inhämta miljötillstånd kan ha mycket varierande betalningsförmåga. Till exempel en lantbruksföretagare, som ofta kan jämföras med en enskild

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

person, och en stor industrianläggning har mycket olika förutsättningar både när det gäller verksamhetens omfattning och betalningsförmåga. Också vid prövningen av om föregripande styrning ska vara avgiftsbelagd ska avgiftsnivån beroende på sökanden fastställas så att en möjlighet inte lämnas outnyttjad på grund av avgiften, vilket i sin tur skulle stjälja resurser av myndigheten vid behandlingen av en eventuell tillståndsansökan av sämre kvalitet.

Tillräckliga resurser

Regionförvaltningsreformen är i sig kostnadsneutral och syftar inte särskilt till kostnadsbesparingar. Genom reformen genomförs dock redan beslutade sparåtgärder. Exempelvis personresurserna för tillståndshandläggarna minskar med cirka 14 årsverken (10 %) 2025—2027 på grund av de sparåtgärder som krävs. Att miljöuppgifterna sammanförs till ett enda ämbetsverk med rikstäckande behörighet förbättrar möjligheterna att utnyttja resurserna och sakkunskapen i hela landet ändamålsenligt och effektivt. Modellen med ett rikstäckande ämbetsverk gör det möjligt att inrikta resurserna smidigare och fördela arbetet jämnare. En förutsättning för att förfarandena ska kunna ändras är ändå att det nya Tillstånds- och tillsynsverket målmedvetet utvecklar verksamheten och processledningen samt att det säkerställs resurser för utvecklingsarbetet. Därför är det viktigt att främja investeringar i utveckling av användarorienterade tillståndsprocesser och centraliserade och digitala tjänster.

Utskottet betonar vikten av att inse att tillståndsbehandlingen är en uppgift som kräver omfattande kompetens och erfarenhet. Det är därför inte lätt att ersätta minskningen av resurserna genom att flytta över tjänstemän som vid miljöavdelningen sköter andra uppgifter till tillståndsuppgifterna. En annan utmaning för reformen kan vara att antalet tjänstemän som sköter vissa uppgifter vid livskraftscentralerna blir litet, eftersom en stor del av uppgifterna inom de nuvarande NTM-centralernas ansvarsområden för miljön överförs till det riksomfattande Tillstånds- och tillsynsverket. Det är därför viktigt att säkerställa att livskraftscentralerna samarbetar. Dessutom föreslås det i lagen om livskraftscentraler en möjlighet att ställa en tjänsteman vid livskraftscentralen till en annan livskraftscentralers förfogande för högst tre år. De större livskraftscentralerna kan erbjuda tjänstemännen bättre karriärmöjligheter både som experter och som chefer. I förvaltningsreformen är det därför viktigt att säkerställa möjligheterna att vidareutveckla både processerna och kompetensen både vid Tillstånds- och tillsynsverket och vid livskraftscentralerna.

Tillstånds- och tillsynsverket är i fortsättningen inte bara kontaktpunktsmyndighet enligt RED III-direktivet utan också kontaktpunktsmyndighet för projekt som gäller kritiska råvaror. Verket svarar också för de uppgifter som i förordningen föreskrivs för den centrala kontaktpunkten, bland annat att underlätta och samordna tillståndsförfarandet för tillverkningsprojekt för nettonollteknik och strategiska nettonollprojekt samt att lämna uppgifter om administrativa förfaranden. Under 2025 genomförs ett pilotprojekt som samlar erfarenheter och information om hur kontaktpunkten fungerar (temporärt regionförvaltningsverket). I samband med pilotprojektet samlas information om hur arbetsformerna behöver utvecklas när ärenden och dokumenttrafiken sköts via en gemensam kontaktpunkt. Utskottet ser det som viktigt att dessa erfarenheter beaktas när verksamhetsmodellerna och processerna för miljöuppgifter vid det nya Tillstånds- och tillsynsverket utarbetas under 2025.

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

Utskottet hänvisar till sina betänkanden i ärendet (MiUB 14/2024 rd — RP 196/2024 rd och MiUB 3/2025 rd — RP 211/2024 rd) och påpekar att flera projekttyper som gäller den gröna omställningen och kritiska mineral har getts företräde vid tillståndsbehandlingen och i besvärssfasen med stöd av EU-lagstiftningen. Förfarandet med företräde i tillståndsbehandlingen grundar sig helt befogat på behovet av att lösgöra sig från rysk energi, till följd av Rysslands anfallskrig mot Ukraina, och samtidigt främja den gröna omställningen genom införande av förnybara energikällor. Samtidigt måste man dock kontinuerligt bedöma myndigheternas resurser i förhållande till antalet tillståndsansökningar, dels för att resurserna ska vara tillräckliga för att projekten faktiskt ska kunna ges företräde, dels för att tillståndsbehandlingen för andra projekt inte ska fördröjas oskäligt.

Utskottet betonar att genomförandet av reformen i praktiken avgör hur väl målet att göra tillståndsförfarandena smidigare verkligen uppnås. Ovan nämnda företrädesförfaranden bidrar till att belasta förvaltningen. En smidig behandling av tillståndsärenden lockar till investeringar i omställningen till ren energi och har därför indirekt också en mer omfattande inverkan på miljöns tillstånd och på en snabb utveckling mot ökad koldioxidsnålhet. Därför vill utskottet framhålla vikten av att tillräckliga resurser säkerställs för genomförandet av den omfattande regionförvaltningsreformen.

Utskottet betonar slutligen att det är viktigt att bevaka hur de ovannämnda aspekterna har genomförts i reformen. Utskottet förutsätter att det redan på förhand utarbetas en systematisk plan i synnerhet i fråga om miljöärendena, som berörs av de största administrativa förändringarna.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottet föreslår

att förvaltningsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

Helsingfors 25.4.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Krista Mikkonen gröna
medlem Pauli Aalto-Setälä saml
medlem Marko Asell sd
medlem Noora Fagerström saml
medlem Eveliina Heinäluoma sd
medlem Petri Huru saf
medlem Christoffer Ingo sv
medlem Mai Kivelä vänst
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Johan Kvarnström sd
medlem Jorma Piisinen saf
medlem Merja Rasinkangas saf
medlem Tere Sammallahhti saml
medlem Sara Seppänen saf
medlem Saara-Sofia Sirén saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.

Utlåtande MiUU 4/2025 rd Avvikande mening 1

Avvikande mening 1

Motivering

Landskapens möjligheter att sörja för regionens livskraft försvagas

Den lokala beslutanderätten måste stärkas om åtgärderna ska få allmänt godkännande. Propositionen verkar inte stödja starka lokala livskraftscentraler, utan fortsätter med den centraliserande politiken. Besluten kommer i allt högre grad att fattas av personer som inte har tillräcklig lokalkännedom. Genuin regional närvaro är en förutsättning för tillgängliga myndighetstjänster av hög kvalitet.

Enligt propositionen ska ärendehantering i tre landskap i östra Finland centraliseras till en enda livskraftscentral. Inga huvudsakliga verksamhetsställen har anvisats för Tavastland. Också Satakunta får en mer undanskymd roll. När verksamhetsområdet utvidgas ökar avstånden samtidigt som lokalkännedom försvagas och kontakterna med intressentgrupperna oundvikligen minskar.

Enligt regionutvecklingslagen svarar landskapsförbundet för regionutvecklingen i egenskap av regionutvecklingsmyndighet, och avsikten är att statsförvaltningen ska stödja förbundet. Propositionen ändrar arbetsfördelningen mellan staten, kommunerna och landskapen. Livskraftscentralerna får regionutvecklingsuppgifter som de för närvarande inte har och som överlappar landskapsförbundets uppgifter. I landskapen utarbetas program och strategier samt planer utgående från och med utnyttjande av lokalkännedom. Främjandet av landskapsprogrammet bör beaktas i livskraftscentralernas uppgifter.

Enheten för bevakning av allmänintresset

Enligt propositionen ska det vid statens tillstånds- och tillsynsverk inrättas en enhet för bevakning av allmänintresset. Det är fråga om en ny enhet, vilket knappast förtydligar och förenklar det miljörättsliga tillståndssystemet. Samma ämbetsverk ska alltså bevilja tillstånd och i förekommande fall även söka ändring angående dessa tillstånd. Hur säkerställs det att enheten för övervakning av allmänintresset är oberoende och opartisk? Det går inte att utesluta att "allmänintresset" får en politisk tolkning. Vem bevakar då den tillståndssökandes intressen?

Enbart det faktum att enheten för bevakning av allmänintresset har möjlighet att överklaga påverkar tillståndsprocessens förlopp, eftersom man vid Tillstånds- och tillsynsverket måste beakta att en annan enhet vid samma myndighet kan överklaga beslutet. I stället för en intern besvärshandläggning behövs det bättre rådgivning för att undvika komplicerade besvärprocesser.

Av propositionen framgår att grundlagsutskottet i fråga om miljölagarna inte har uttryckt några tvivel om huruvida myndigheternas rätt att söka ändring i allmänhet är behövlig. Myndighetens rätt att söka ändring i sina egna beslut försvagar ändamålsenligheten i behandlingen av ärendet. Dessutom lamslår den utredningen och beredningen av ärenden.

Utlåtande MiUU 4/2025 rd
Avvikande mening 1

Målet bör vara att miljönyttan säkerställs redan vid tillståndsprövningen som en del av ett högklassigt tjänstearbete.

Enheten för bevakning av allmänintresset bör inte inrättas i den föreslagna formen. Särskilt frågan om enhetens besvärsmått bör hänvisas till grundlagsutskottet för bedömning och genom lagstiftning tydligt avgränsas till frågor som är av riksomfattande betydelse.

Propositionen reformerar organisationen men ingriper inte i själva tillståndprocesserna. Ändringen i förvaltningsorganisationen fördröjer lätt tillgången till tillstånd ytterligare, vilket inte motsvarar skrivningarna i regeringsprogrammet. Genomförandet av reformen får inte i något steg äventyra eller förlama verksamheten vid de nuvarande närings-, trafik- och miljöcentralerna.

Gruvor

Tukes ansvarar för myndighetsuppgifter som rör malmletning och gruvdrift. Tukes svarar dessutom för beviljandet av tillstånd enligt gruvlagen och kemikaliesäkerhetslagen.

Enheten för bevakning av allmänintresset kan därför inte anföra besvär över gruvtillstånd, vilket gör att situationen är beklagligt oklar. EU betonar vikten av snabba tillståndprocesser för olika projekt för den gröna omställningen, inklusive gruvprojekt. Gruvornas miljökonsekvenser är förknippade med väsentliga allmänna intressen, vilket propositionen inte beaktar.

Avvikande mening

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslaget.

Helsingfors 25.4.2025

Hanna Kosonen cent

Utlåtande MiUU 4/2025 rd

Avvikande mening 2

Avvikande mening 2

Motivering

Propositionens allmänna mål att tillståndsärendena ska behandlas på ett mer jämlikt, effektivt och högklassigt sätt och att de miljömässiga styrnings- och tillsynsuppgifterna ska göras smidigare är värt att understöda. Att sammanföra tillståndsgivarna och övervakarna i en modell med ett enda serviceställe kan bidra till en mer övergripande behandling av miljöärendena.

Som det sägs i utskottets utlåtande är det viktigt säkerställa att de åtgärder för att göra miljötillstånds- och tillsynsprocesserna smidigare i praktiken inte leder till en försämring av den höga miljöskyddsnivån eller medborgarnas rätt att delta. När investeringar för en grön omställning påskyndas måste man se till att de sammantagna miljökonsekvenserna av dessa investeringar och i synnerhet de sammantagna konsekvenserna av helheter som gäller nya lösningar granskas utifrån tillräcklig information. Målet om snabbare tillståndsbehandling och enklare tillståndsprocesser får inte åsidosätta det allmänna intresset att bevara en god miljöstatus.

Bevakningen av allmänintresset är en central uppgift för det allmänna. Tillgodoseendet av allmänintresset i beslut som gäller miljön har tidigare bevakats av NTM-centralerna. Vi ställer oss positivt till och välkomnar regeringens förslag att vid Tillstånds- och tillsynsverket inrätta en ny enhet för bevakning av allmänintresset som gäller miljön. En sådan oberoende enhet för bevakning av allmänintresset och enhetens rätt att söka ändringar är nödvändiga med tanke på de grundläggande miljö rättigheterna, vilket också utskottet säger i sitt utlåtande. Det är ändå viktigt att rätten för Tillstånds- och tillsynsverkets enhet för bevakning av allmänintresset att söka ändring inte begränsas på det sätt som föreslås i propositionen.

Det föreslås att enheten för bevakning av allmänintresset ska kunna anföra besvär över ett beslut av Tillstånds- och tillsynsverket, om det behövs för att trygga ett miljöskydds- eller naturvårdsintresse eller något annat därmed jämförbart "vägande" allmänt intresse, avgöra "viktiga" rättsfrågor i anslutning till tillämpningsområdet för lagen eller säkerställa en enhetlig praxis för tillämpningen av lagen. De flertydiga och inexakta begreppen "vägande allmänt intresse" och "viktig rättsfråga" medför en oklar och onödig tröskel för rätten att söka ändring och begränsar myndighetens rätt att söka ändring jämfört med nuläget.

Som det framgår av propositionsmotiven utnyttjar myndigheterna den nuvarande obegränsade rätten att söka ändring med omdöme och på motiverade grunder. Begränsningen av besvärsrätten kan således inte på ett trovärdigt sätt motiveras med strävan att betona den speciella karaktären av besvärsrätten. Mellan 2019 och 2022 sökte NTM-centralerna ändringar i endast drygt en procent av de beslut som regionförvaltningsverken fattade i enlighet med miljöskyddslagen och vattenlagen.

Den logiska motiveringen till begränsningen av rätten att söka ändring är inte heller att allmänintresset i fortsättningen kan beaktas smidigare redan vid beredningen av besluten. De föreslagna ordalydelserna som begränsar rätten att söka ändring och som möjliggör olika tolkningar kommer, som utskottet påpekar, sannolikt att öka behovet av att söka ändring snarare än att det skulle

Utlåtande MiUU 4/2025 rd Avvikande mening 2

minska. Oklara begränsningar som gäller den nya enhetens rätt att föra talan och anföra besvär belastar också domstolarna och ökar risken för att tillstånds- och domstolsbehandlingarna drar ut på tiden. När målet är att göra tillståndsförfarandena smidigare finns det utifrån det som sägs ovan inga skäl att begränsa besvärsrätten.

Det är viktigt att samordningen av olika intressen främjas redan vid beredningen av tillståndsrendet. Rätten att söka ändring har emellertid en central betydelse som ett förfarande som används i sista hand vid bevakningen av allmänintresset. En begränsning av rätten att söka ändring äventyrar tillgodoseendet av de grundläggande miljö rättigheterna.

Eftersom de miljörelaterade allmänna intressena som bevakas kan vara mycket olikartade är det viktigt att Tillstånds- och tillsynsverkets interna förfaranden är transparenta och verifierbara. I detta avseende instämmer vi i utskottets utlåtande. Lagen om det nya verket bör kompletteras med ett krav på att verkets arbetsordning säkerställer att verkets interna ställningstaganden i regel lämnas skriftligen.

Det är viktigt att det reserveras tillräckliga resurser för en reform av den här omfattningen. Regionförvaltningsreformen inleds i ett läge där miljöförvaltningen är föremål för betydande sparåtgärder. I samband med reformen överförs sparkraven i förhållande till anslagen för de överförda uppgifterna till de nya ämbetsverk som inrättas. De krympande resurserna främjar inte uppnåendet av de fördelar som eftersträvas med reformen. Även om det inte föreskrivs om resurserna i lagförslagen är det av avgörande betydelse att tillstånds- och tillsynsmyndigheternas personalresurser åtminstone inte försämras till följd av reformen.

Slutligen är det, som också utskottet betonar i sitt utlåtande, viktigt att bevaka i vilken mån regionförvaltningsreformen uppnår miljömålen och leder till de förbättringar som eftersträvas genom propositionen. Särskilt när en liten grupp av sakkunniga tjänstemän inom naturvården i fortsättningen fördelas på två olika ämbetsverk finns det en risk för att det på lokal nivå uppstår vissa problem med bedömningen av naturvärdena på områden där projekt planeras. Ett särskilt stort hot är att beaktandet av miljöaspekten försvagas i livskraftscentralerna jämfört med nuläget och får stå tillbaka för andra intressen, trots att miljöfrågorna får allt större betydelse under den tilltagande klimatkrisen och förlusten av biologisk mångfald.

Avvikande mening

Vi föreslår

att förvaltningsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 25.4.2025

Mai Kivelä vänst
Krista Mikkonen gröna